УДК 159.9

Панасенко Марина Юріївна, аспірантка Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, викладач кафедри іноземних мов Інституту природничо-географічної освіти та екології НПУ ім. М.П. Драгоманова

e-mail: mary_panasenko@mail.ru

ЗАСТОСУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІГОР З ВИКОРИСТАННЯМ ІНШОМОВНИХ ПАРЕМІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ

Анотація

Стаття присвячена аналізу проблеми розвитку творчого мислення підлітків у процесі вивчення іноземної мови. Автор вивчає питання можливостей лінгвістичної гри як засобу розвитку інтелекту та творчого мислення. Особлива увага приділяється такому засобу розвитку мислення як іншомовні паремії - прислів'я, притча, народний фольклор, байка, художній образ, порівняння, метафора тощо. Це прекрасний засіб для розвитку абстрактного мислення дитини, тому що для їхнього розуміння необхідно абстрагуватися від прямого значення слова. Також вони допомагають виробити узагальнений погляд на життєві та філософські проблеми людського буття. Паремії вимагають активізації таких розумових операцій, як узагальнення та проникнення в сутність явищ.

Розглядаються методи розвитку художньо-творчих та креативних інтелектуальних здібностей дитини. Був зроблений висновок, що розвинути художньо-творчі та креативні інтелектуальні здібності дитини можна, навчаючи методам конструювання нових образів та метафор на підґрунті вивчення пареміологічних словосполучень. Ефективним способом розвитку творчого потенціалу учнів є спонтанна усна фантазія учнів на уроці, продукування незвичайних ідей, каламбурів та неологізмів. З метою розвитку

оригінальності мислення у процесі навчання застосовується також прийом очуження, розроблений М.Л.Смульсон.

Серед методів розвитку творчого мислення ми використовували також такі, як прийом складання оповідань, метод тематичного малювання тощо. Активізація мислення відбувається також шляхом аналізу семантичного змісту прислів'їв. Всі ці методи і засоби використовуються з метою стимулювання у підлітків творчого рівня навчальної та пізнавальної активності.

Ключові слова: *творче мислення, творчі здібності, мислення підлітків, креативність, узагальнення, аналіз, семантика, гра, лінгвістична гра.*

Панасенко Марина Юрьевна, аспирантка Института психологии имени Г.С. Костюка Национальной академии педагогических наук Украины, преподаватель кафедры иностранных языков Института естественно-географического образования и экологии НПУ имени. М.П. Драгоманова

ПРИМЕНЕНИЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИГР С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНОЯЗЫЧНЫХ ПАРЕМИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПОДРОСТКОВ

Аннотация

Статья посвящена анализу проблемы развития творческого мышления подростков в процессе изучения иностранного языка. Автор изучает вопрос возможностей лингвистической игры как средства развития интеллекта и творческого мышления. Особое внимание уделяется такому средству развития мышления как иноязычные паремии - пословицы, притчи, народный фольклор, басни, художественные образы, сравнения, метафоры и прочее. Это прекрасное средство для развития абстрактного мышления ребёнка, потому что для их понимания необходимо абстрагироваться от прямого значения слова. Также они помогают выработать обобщённый взгляд на жизненные и философские проблемы человеческого бытия.

Паремии требуют активизации таких мыслительных операций, как обобщение и проникновения в сущность явлений.

Рассматриваются методы развития художественно-творческих и креативных интеллектуальных способностей ребёнка. Был сделан вывод, что развить художественно-творческие и креативные интеллектуальные способности ребёнка можно, обучая методам конструирования новых образов и метафор на основе изучения паремиологических словосочетаний. Эффективным способом развития творческого потенциала учащихся является спонтанная устная фантазия учеников на уроке, продуцирование необычных идей, каламбуров и неологизмов. С целью развития оригинальности мышления в процессе обучения применяется также приём отстранения, разработанный М.Л. Смульсон.

Среди методов развития творческого мышления мы использовали также такие, как приём составления рассказов, метод тематического рисования и некоторые другие. Активизация мышления происходит также путём анализа семантического содержания пословиц. Все эти методы и средства используются с целью стимулирования у подростков творческого уровня учебной и познавательной активности.

***Ключевые слова**: творческое мышление, творческие способности, мышление подростков, креативность, обобщение, анализ, семантика, игра, лингвистическая игра.*

Panasenko Maryna, a graduate student of the Institute of Psychology named by G.S. Kostiuk of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, the teacher of Foreign Languages Department of the Institute of Natural Sciences and Geography Education and Environment of National Pedagogical University named by M.P. Dragomanov

THE APPLICATION OF LINGUISTICS GAMES BASED ON THE USE OF FOREIGN-LANGUAGE PROVERBS FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING OF ADOLESCENTS

Summary

This article is consecrated on the analysis of the problem of creative thinking development of adolescents in the process of learning a foreign language. The author examines the possibilities of linguistic games as the means of development of intellect and creative thinking. Particular attention is paid to such means of thinking development as a foreign language paroimias - proverbs, parables, folklore, fables, artistic images, similes, metaphors and so on. This is an excellent tool for the development of abstract thinking of the child because for their understanding you need to disengage from the direct meaning of the word. They also help to develop a generalized view on the life and philosophical problems of human existence. Proverbs require the activation of such mental operations, as generalization and penetration into the essence of phenomena.

The author investigates the methods of the development of artistic and creative intellectual abilities of a child. It was concluded that the development of artistic and intellectual creative abilities of the child is possible by training the methods of construction of new images and metaphors based on the studying paroimia phrases. An effective way to develop the creative potential of students is the spontaneous verbal imagination of pupils in the classroom, the production of unusual ideas, puns and neologisms. In order to develop original thinking in the learning process author also applies the technique of defamiliarization which was worked out by M.L. Smulson

Among the methods of creative thinking development, we have also used such as a method of compiling stories, thematic drawing method, and others. Activation of thinking occurs also through the analysis of the semantic content of proverbs. All of these methods and means are used to stimulate the creativity level of educational and cognitive activities of adolescents.

Keywords: *creative thinking, creative abilities, thinking of adolescents, creativity, synthesis, analysis, semantics, the game, a linguistic game.*

Актуальність проблеми.

Одним із ефективних засобів розвитку інтелекту є вивчення іноземних мов. При вивченні іншої мови відбувається розвиток мислення людини за рахунок знайомства із культурою іншого народу, а також шляхом заглиблення у специфічні засоби узагальнення й кодування інформації, властиві іншій мові. Важливим історико - лексичним пластом кожної мови є фольклор, в тому числі прислів'я, приказки та інші стійкі фольклорні структури. Розділ лінгвістики, який займається мовним і структурним аналізом прислів'їв, приказок та інших малих фольклорних форм, називається пареміологією.

Паремія (грец. Pareimia – прислів'я або лат. Proverbium – приказки, прислів'я) – це видове позначення фольклорних малих жанрів афористичного спрямування.

У працях О.М. Бабкіна [2], Ю.А. Гвоздарьова [4], О.Н. Савченко, В.Н.Телія [10], Н.М. Шанського, Л.В. Скуратівського [8, с.52-53] й інших підкреслюється, що поряд з функціями повідомлення, експресивного вираження тощо, фразеологізми й паремії відбивають глибину й гнучкість розуму людини, реалізують його творчий інтелектуальний потенціал.

Паремії - крилатий вислів, притча, народний фольклор, байка, прислів'я, художній образ, порівняння, метафора, тощо - прекрасний засіб для розвитку абстрактного мислення дитини, тому що для їхнього розуміння необхідно абстрагуватися від прямого значення слова та виробити узагальнений погляд на життєві та філософські проблеми людського буття. Простий приклад, який ілюструє потенціал абстрагування, що мають порівняння, крилаті вирази, прислів'я, метафори, та інші різновиди паремій - найпростіша метафора «похмурий день». В буквальному розумінні похмурим може бути лише обличчя, тому «похмурий день» - неначе нісенітниця. Але всі прекрасно розуміють, про що йдеться і сприймають переносне значення слова. Метафора утворюється шляхом перенесення властивостей одного явища на інше, за допомогою чого створюється нове явище. Таким чином,

вивчення й самостійне творче створення нових метафор і образів може бути гарним тренажером творчого мислення дитини.

Одним з найкращих методів розвитку креативного потенціалу учнів у процесі вивчення іноземної мови є застосування пареміологічних структур цієї мови. Тому що саме паремії вимагають активізації таких розумових операцій, як узагальнення, проникнення в сутність явищ, створення алегорично-філософської картини дійсності. Всі ці інтелектуальні процедури саме властиві узагальнюючому, абстрактному мисленню. Тому аналіз, засвоєння та вивчення пареміологічних мовних структур може бути ще й ефективним засобом розвитку абстрактного і творчого мислення дитини.

Завдання дослідження. У зв'язку із складністю та неоднозначністю проблеми, перед дослідженням поставлені такі завдання:

1. Розглянути методи розвитку абстрактного мислення, формування здатності «розкодувати» семантичний зміст таких пареміологічних структур, як прислів'я, приказки, крилаті вирази, порівняння, образи, метафори.

2. Розвинути художньо-творчі та креативні інтелектуальні здібності дитини, навчаючи методам конструювання нових образів та метафор на підґрунті вивчення пареміологічних словосполучень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учень включається в процесс навчальної діяльності, яка передбачає різні ступені творчої активності. Г.І.Щукіна виділяє такі рівні активності :

- репродуктивно-наслідувальний рівень;
- пошуково-виконавський рівень активності;
- творчий рівень активності [12].

У відповідності з характером пізнавальної діяльності учнів І.Я.Лернер і М.Н.Скаткин запропонували свою класифікацію продуктивних методів і ситуацій навчання, які дають найбільший активізуючий ефект, і при застосуванні яких учні самі повинні: - відстоювати свою думку; - брати участь у дискусіях та обговореннях; - ставити питання своїм товаришам і викладачам; - допомогати більш слабким учням засвоювати творчі методи

мислення у процесі колективної групової роботи; - знаходити кілька варіантів можливого рішення пізнавальної задачі (тобто проявляти дивергентне мислення); - вирішувати пізнавальні проблеми шляхом застосування відомих йому способів рішення та евристичних методів та прийомів, з якими його познайомив викладач [6, с.181].

Н.Б. Шумакова висуває на перший план серед методів активізації мислення метод відкриття, в якому, на відміну від проблемного метода, рішення проблеми досягається самим учнем. Таким чином, метод відкриття моделює певний процес відкриття й набуття нових знань, включаючи не тільки етап формулювання проблеми, але самостійний пошук її вирішення, акт відкриття. В той час, як проблемні методи переважно зупиняються на етапі формулювання проблеми [11, с. 146-147].

Основні матеріали і результати дослідження.

Ми пропонуємо з метою розвитку творчого потенціалу мислення підлітків проводити розвивально - ігрову роботу з дитиною в два етапі, перший з яких передбачає пошуково - дослідницький рівень активності, а другий - творчо – продуктивний. На пошуково-дослідницькому пропонуємо завдання та лінгвістичні ігри, спрямовані на розвиток узагальнень у процесі вивчення паремій, формування здатності «розкодовувати» семантичний зміст пареміологічних структур (прислів’їв, приказок, крилатих виразів, метафор тощо).

На творчому рівні активності розвиваємо художньо-творчі та креативні інтелектуальні здібності дитини, навчаємо її, як, спираючись на вивчення пареміологічних словосполучень, самостійно творити шляхами написання художніх творів та оповідань, створення художніх візуальних образів, конструювання нових образів та метафор.

Ми розробили серію вправ, які розвивають здатність до «розшифровування» образу, думки, ідеї, а значить, розвивають передумови творчих розумових здібностей дитини. Як один з методів формування мислення ми розробили метод порівняння прислів'їв народів світу і аналізу

крилатих висловів. Спочатку учням пропонується англійські прислів'я і приказки, яки вони мають вивчити й проаналізувати, і наприкінці відбувається робота із порівняння англійських прислів'їв із українськими відповідниками.

Поряд із стимуляцією здатності до узагальнення й абстрагування за допомогою порівняння прислів'їв і приказок, застосовуються, як відзначалося, й прийоми розвитку самостійної креативності підлітків. Зокрема, це конструювання цікавих нових висловів, каламбурів, порівнянь і метафор. Воно створюються за аналогією з тими пареміями, які засвоювались дітьми при порівнянні й аналізі прислів'їв та приказок. Вміння конструювати порівняння і метафори необхідне в літературній і поетичній творчості, а також корисне в мовленні будь-якої людини як ознака високої загальної культури мови й мислення.

Крім того, діти заохочувались займатися безпосередньою самостійною літературною творчістю англійською мовою. Причому це відбувалось також різними шляхами. Наприклад, дітей знайомили із винахідницькими прийомами, розробленими відомим радянським дослідником винахідництва Г.С.Альтшуллером [1], і вчили, як за допомогою цих прийомів перебудовувати традиційні сюжети і образи з байок Лафонтена та Езопа (про те, як це робиться, буде сказано нижче). Перебудовуючи ці сюжети, підлітки вчаться творчо ставитись до текстів і розвивають таку необхідну креативну інтелектуальну якість, як здатність до переструктурування (про важливість цієї здатності для творчих здібностей докладніше дивиться в статті О.В. Губенко [5]).

Також підлітки писали оригінальні художні оповідання й твори на тематику сентенцій, думок та узагальнень, які містяться в іншомовних прислів'ях і байках. За бажанням вони могла намалювати ті образи й алегорії, які були навіяні вивченням іноземних фразеологізмів. Крім того, отримували завдання на розробку наукових проектів та рефератів, в яких

системно аналізувались філософськи, життєві та літературознавчі проблеми, які висвітлювались в конкретних пареміях або мали до них відношення.

Виконання роботи: спочатку наведіть приклади прислів'їв і поясніть їх пряме та переносне значення. Наприклад, вираз «Gardens are not made by sitting in the shade» - «Сади не виростуть, якщо сидіти в затінку» (дослівно), або «Без труда нема плода» (українській еквівалент). Він закликає до чесної сумлінної праці і пропонує прикладати власні зусилля для досягнення життєвих благ і плодів. Дітям можна запропонувати скласти розповідь про хлопчика, за якого догідливі батьки намагалися робити все й купували, за його вимогами, будь-які подарунки, чим розбестили його. Розповідь має містити пояснення того, що відбувається, коли порушується правило «Без труда нема плода».

Розкажіть дитині, що фольклорні традиції англійців та українців мають схожі за змістом прислів'я і приказки. Наприклад, англійській приказці «Nothing is impossible to a willing heart» відповідає українська «Було б бажання, а можливість знайдеться». Від усних роздумів перейдіть до написання невеликих творів, наприклад, з такими англійськими ідіомами:

- When Pigs Fly (коли рак на горі свисне) буквально- коли свині літатимуть;

- Let Sleeping Dogs Lie (не буди лихо, коли тихо) буквально (не буди собак, що сплять)

- Bite Off More Than You Can Chew (не бери більше, ніж понесеш) буквально (відкусив більше , ніж ти можеш прожувати)

- тощо.

Запропонуйте також, за бажанням дитини, проілюструвати малюнками ці вислови і думки й асоціації, які вони викликають.

Потім перейдіть до роботи із великими формами, такими, як байки Лафонтена та Езопа. Пропонується розкрити зміст байок, основну філософську сентенцію й виховну думку, яку вони несуть. Після цього пропонується перебудовувати зміст байок, використовуючи певні правила і

прийоми, розроблені Г.С.Альтшуллером [1]. Серед таких прийомів, наприклад, прийом антисюжету (інверсії), коли створюється нова історія за допомогою перевертання сюжету старої байки навпаки, коли головний герой робить антидію, тобто дію, протилежну до оригінального сюжету байки. прийом динамізації – статичності, коли нерухоме та тверде стає змінним, рухомим та гнучким (ріка кам'яніє, скеля тече…) тощо.

Після цього наводяться англійські прислів'я із паралельними українськими висловами у вигляді таблиці (табл. 2). Потім дітям пропонується знайти українські відповідності англійським фразеологізмам і пояснити їх загальне значення. В даному випадку використовуються компаративні (порівняльні) методи з метою розвитку інтелекту, вміння узагальнювати, абстрагувати, «розшифровувати» та декодувати прихований зміст висловлювань. Також формується образне художньо-творче, художньо-метафоричне мислення, активізується словниковий запас, розвивається гнучкість мислення.

Таблиця 1

Знайдіть українські відповідності англійським прислів'ям та приказкам й поясніть їхнє загальне значення *(за браком місця наводимо фрагмент методики).*

English proverbs	**Український еквівалент прислів'їв**
1. A friend in need is a friend indeed.	1. Убити двох зайців.
2. Poverty is not sin	2. В чужу церкву зі своїм уставом не ходи.
3. A bird may be known by its song	3. Друзі пізнаються у біді.
4. Promise little but do much.	4. Хоч пан, хоч пропав.
5. When in Rome do as the Romans do.	5. Видно птаха по польоту.
6. Sink or swim.	6. Не давши слова - держись, а давши - кріпись.

7. To kill two birds with one stone.	7. Бідність - то не ганьба.
……	……..
20. We never know the value of water till well is dry.	20. Що маємо - не дбаємо, а втративши – плачемо

Правильні відповіді наведені в ключі, де цифра зліва відповідає прислів'ю в лівій колонці Таблиці 2, а цифра справа –в правій: 1-3, 2-7, 3-5, 4-6, 5-2, 6-4, 7- 1, 20-20.

Після виконання цього завдання учням пропонується написати художні оповідання, які б ілюстрували зміст наведених прислів'їв. Після цього вчитель проводить низьку семінарів-конференцій та виховних годин, на яких учні готують доповіді, реферати та наукові дослідження на філософсько-екзистенціальні теми, закодовані в прислів'ях, розкривають і розвивають зміст паремій, крилатих висловів і прислів'їв.

Крім стимуляції творчого мислення і здатності до узагальнення за допомогою порівняння прислів'їв і приказок, застосовується й інші прийоми розвитку креативності дітей. Зокрема, це конструювання цікавих порівнянь і метафор. Воно відбувається за механізмами утворення порівнянь і створення висловів з алегоричним змістом, які засвоювались дітьми при порівнянні й аналізі прислів'їв та приказок. Вміння конструювати порівняння і метафори необхідне в літературній і поетичній творчості, а також корисне в мовленні будь-якої людини.

Розробка заняття на тему

«Методи творчого конструювання порівнянь і метафор»

На уроці використовуються цікаві порівняння, які наводяться учням як зразок креативності.

Таблиця 2

Стимуляція креативності дітей за допомогою порівнянь, створених учителем (*за браком місця наводимо фрагмент методики*).

Дорослий	**Діти**
Зразок креативності	**Креативні реакції**
Queen's hair is flowing like a river / Волосся королеви струмує, як річка	Princess eyes are as black as a moonless night/ Очі принцеси чорні, як безмісячна ніч (учень Л.) Boy is as sad as a cloud/ Хлопчик сумний, як хмара (учні О., П.) Rose is as fresh as a baby. / Троянда свіжа, як немовля (учень Т.) The beauty of yellow rose looks like the sun / Жовта троянда красою подібна до Сонця (учень А.) …

Цікаві порівняння добре доповнюють роботу по вивченню іноземної мови на основі малюнків, допомагаючи дітям створити барвистий опис їх персонажів.

Застосовується також метод свідомої трансформації когнітивно-орієнтованих ситуацій в креативогенні за допомогою прийому очуження. Новаторський прийом очуження був розроблений як один з найважливіших для стимулювання творчого мислення відомим українським психологом М.Л. Смульсон [9, с.190-191].

Він полягає в тому, щоб на звичну ситуацію подивитися, як на незвичну, й за рахунок цього побачити, долаючи стереотипність мислення, проблему там, де здається, що її нема і не може бути. Цей прийом потрібний для того, щоб підготувати дитину до етапу генералізації нових творчих ідей, в нашому випадку – до продукування незвичних словосполучень, фразеологізмів та паремій.

Продукування незвичайних ідей-каламбурів та неологізмів.

Ефективним способом розвитку творчого потенціалу учнів є спонтанна усна фантазія учителя на уроці, продукування незвичайних ідей, каламбурів та неологізмів,що виступають зразком креативності для дітей. Важливо

підкреслити, що застосування методів формування креативності дозволяє торкнутися глибинних шарів особистості, розкрити її справжні творчі можливості. Діти починають проявляти творчу поведінку в реальних життєвих умовах, безпосередньо не пов'язаних з експериментальною ситуацією, з виконанням творчого завдання. Як додатковий елемент занять з розвитку креативності учнів при вивченні англійської мови застосовуються розвиваючі ігри-завдання. Отже, перерахуємо методи, прийоми та форми застосування лінгвістичних ігор та паремій для розвитку творчого інтелекту: компаративний аналіз паремій, конструювання порівнянь і метафор, літературна й наукова творчість, самостійне написання творів, наукових проектів, малювання, художня творчість ігри-завдання, вистави й інсценізації, семінари та конференції тощо.

Після того, як нами був проведений формуючий експеримент з дітьми за допомогою методики використання паремій при вивченні англійської мови та деяких інших методик, нами були проведенні виміри розвитку здатності до узагальнення у школярів 6-8 класів шкіл. Для діагностики була використана методика «Виявлення загальних понять» (див. [3, с. 227]). Виявлені результати наведені в таблиці 6.

Таблиця 3

Розвиток здатності до узагальнення у школярів 6-8 класів.

Рівні (у %)	Групи	Контрольна (56)			Експериментальна (50)		
	Зрізи	Початковий	Кінцевий	Різниця	Початковий	Кінцевий	Різниця
Високий		12,1	16,4	4,3	23,5	38.8	15,3
Середній		36,2	39,2	3	33,4	35.0	1,6
Низький		51,7	44,4	-7,3	43,1	26,2	-16,9
ВСЬОГО		**100**	**100**		**100**	**100**	

Використовуємо метод x^2- хі-квадрат. x^2 знаходять за формулою:

$$\chi^2=\Sigma \frac{(f_e' - f_k')^2}{f_k}$$

де f_e'- відносна частота інтервалу в експериментальнійгрупі;

f_k'- відносна частота інтервалу в контрольнійгрупі.

$X^2_{emp}=35,615 > x^2_{krit}99\ \% > x^2_{krit}95\%$

Нульову гіпотезу слід відкинути з огляду на те, що різниця між показниками розвитку здатності до узагальнень в контрольних та експериментальних групах з імовірністю більше 99% детерміновано експериментальними чинниками. Зв'язок між введеними експериментальними чинниками та показниками здатності до узагальнень в експериментальній групі можна вважати дуже достовірним.

Висновки.

1. Вміння розуміти прислів’я, приказки, крилаті вислови, а також метафори та порівняння можна розглядати не тільки як прояв мовної обізнаності дитини, але й як важливий показник розвитку її інтелекту.

2. Вміння самостійно створювати метафори, порівняння, а також «розшифровувати» зміст паремій (прислів’їв, приказок, крилатих висловів) й творчо його інтерпретувати у формі творів та створених оповідань, також може розумітися як прояв творчого креативного мислення.

Список використаних джерел

1. Альтшуллер Г.С. Алгоритм изобретения / Г.С. Альтшуллер - М.: Моск. рабочий, 1973. - 296с.
2. Бабкин А.М. Русская фразеология, ее развитие и источники / А.М. Бабкин – С.-П., 1970. – 223с.
3. Большая энциклопедия психологических тестов / [Авт.-состав. А. Карелин] – М. :Эксмо, 2007. – 416 с.
4. Гвоздарев Ю.А. Функции фразеологизмов в русской речи / Ю.А. Гвоздарев – Р.-н.-Д., 1989. – 112с.

5. Губенко О.В. Переструктурування як важливий механізм творчості та научіння // Практична психологія та соціальна робота / О.В. Губенко – 2011. - №4. - с. 75-80.

6. Дидактика средней школы: Некоторые проблемы современной дидактики: Учеб. пособие для слушателей ФПК, директоров общеобразоват. школ и в качестве учебного пособия по спецкурсу для студентов пед. ин-тов / Под ред. М.Н. Скаткина. – М., 1982.

7. Завгородня О. В. Психологія художньо обдарованої особістості: гендерний аспект: монографія / О. В. Завгородня - Київ: Наукова думка, 2007. - 264 с.

8. Скуратівський Л. В. До лінгводидактики, зорієнтованої на формування духовної мовної особистості / Л.В. Скуратівський -Дивослово. - 1997. - № 9. – С. 52 - 53.

9. Смульсон М.Л. Психологія розвитку інтелекту: монографія / М.Л. Смульсон. – К.: Нора-Друк, 2003. – 298 с.

10. Телия В.Н. Русская фразеология, ее развитие и источники / В.Н. Телия– М., 1996. – 98с.

11. Шумакова Н.В. Обучение и развитиеодаренных детей / Н.Б. Шумакова. – М. Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004. – 336 с.

12. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе: Учебное пособие для студ. пед. институтов. / Г.И.Щукина. – М., 1979. – 215 с.

References transliterated

1. Al''tshuller H.S. Alhorytm yzobretenyya / H.S. Al''tshuller - M.: Mosk. rabochyj, 1973. - 296s.

2. Babkyn A.M. Russkaya frazeolohyya, ee razvytye y ystochnyky / A.M. Babkyn – S.-P., 1970. – 223s.

3. Bol"shaya encyklopedyya psyxolohycheskyx testov / [Avt.-sostav. A. Karelyn] – M. :Eksmo, 2007. – 416 s.

4. Hvozdarev Yu.A. Funkcyy frazeolohyzmov v russkoj rechy / Yu.A. Hvozdarev – R.-n.-D., 1989. – 112s.

5. Hubenko O.V. Perestrukturuvannya yak vazhlyvyj mexanizm tvorchosti ta nauchinnya // Praktychna psyxolohiya ta social"na robota / O.V. Hubenko – 2011. - №4. - s. 75-80.

6. Dydaktyka srednej shkoli: Nekotorie problemi sovremennoj dydaktyky: Ucheb. posobye dlya slushatelej FPK, dyrektorov obshheobrazovat. shkol y v kachestve uchebnoho posobyya po speckursu dlya studentov ped. yn-tov / Pod red. M.N. Skatkyna. – M., 1982.

7. Zavhorodnya O. V. Psyxolohiya xudozhn"o obdarovanoyi osobistosti: hendernyj aspekt: monohrafiya / O. V. Zavhorodnya - Kyyiv: Naukova dumka, 2007. - 264 s.

8. Skurativs"kyj L. V. Do linhvodydaktyky, zoriyentovanoyi na formuvannya duxovnoyi movnoyi osobystosti / L.V. Skurativs"kyj -Dyvoslovo. - 1997. - № 9. – S. 52 - 53.

9. Smul"son M.L. Psyxolohiya rozvytku intelektu: monohrafiya / M.L. Smul"son. – K.: Nora-Druk, 2003. – 298 s.

10. Telyya V.N. Russkaya frazeolohyya, ee razvytye y ystochnyky / V.N. Telyya– M., 1996. – 98s.

11. Shumakova N.V. Obuchenye y razvytyeodarennыx detej / N.B. Shumakova. – M. Yzdatel"stvo Moskovskoho psyxoloho-socyal"noho ynstytuta; Voronezh: Yzdatel"stvo NPO «MODEK», 2004. – 336 s.

12. Shhukyna H.Y. Aktyvyzacyya poznavatel"noj deyatel"nosty uchashhyxsya v uchebnom processe: Uchebnoe posobye dlya stud. ped. ynstytutov. / H.Y.Shhukyna. – M., 1979. – 215 s.